

LUDO BEHEYDT

DE ONTWIKKELING VAN DE LEERGANGEN NEDERLANDS ALS TWEDE TAAL IN VLAANDEREN

INLEIDING

Het is een boeiende queeste om de evolutie van de leerboeken Nederlands voor anderstaligen in Vlaanderen te reconstrueren en vooral om de gehanteerde methodes te kaderen in de ontwikkeling van het denken over vreemdetaalleren. In deze bijdrage zal ik mij beperken tot de leergangen Nederlands als tweede taal (NT2) in Vlaanderen omdat gebleken is dat er een opvallend verschil in gebruik van leergangen NT2 bestaat tussen Vlaanderen en Nederland. Concreet komt dit hierop neer dat er in Vlaanderen nauwelijks Nederlandse methodes gebruikt worden en in Nederland nauwelijks Vlaamse. Het in Nederland zeer populaire *Code Nederlands* en zijn opvolger *Code+* worden in Vlaanderen amper gebruikt, net zo min als in Nederland het in Vlaanderen uiterst frequent gebruikte *Vanzelfsprekend*. Dat heeft alles te maken met het verschil in taalgebruik en

cultuurpresentatie tussen die leergangen. Vlaamse docenten, ook die in het buitenland, grijpen makkelijker naar een Vlaamse leergang Nederlands, Nederlandse naar een Nederlandse. Uiteraard is het in het bestek van een artikel ook niet mogelijk alle leergangen te bespreken, daarom zal hier vooral de aandacht gaan naar de Vlaamse bakens in de didactische evolutie van de cursussen Nederlands als tweede en als vreemde taal.

Prof. Dr. LUDO BEHEYDT is emeritus hoogleraar Civilisation et linguistique néerlandaise van de Université catholique de Louvain en was bijzonder hoogleraar Cultuur der Nederlanden aan de Universiteit van Amsterdam en aan de Universiteit Leiden. Hij publiceerde veel over taalverwerving en over culturele identiteit. Hij is Europees eresenator vanwege zijn verdienste voor de Europese cultuur. Correspondentieadres: Vilvoordsebaan 14A, B-3020 Herent, België; e-mail: ludo.beheydt@skynet.be; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4567-9267>.

1. AANZET TOT DE LEERGANGEN

Voor het Nederlands als vreemde en als tweede taal heeft de taalleergang al een oude geschiedenis. Al in de 16de en 17de eeuw werden er in Antwerpen talrijke leergangen Nederlands gepubliceerd, sommige ‘ten behoeve van jongedames’, andere voor zakenlieden en nog weer andere “quarto gedrukt, dus acht pagina’s op één vel, zodat je ze kon opvouwen en onder je riem steken of in een rugzak stoppen” voor de Spaanse soldaten die door Vlaanderen trokken (Pye 118). Die hadden toen nog de vorm van tweetalige conversatieboekjes (voor een overzicht zie Pye 107-120). Dat was niet zo verwonderlijk want al in de 16de eeuw was Antwerpen een bruisende kosmopolitische handelspolis waar zakenlui op de beurs en Spaanse soldaten in de herberg zich moesten redden met taalgidsen.

Zo kennen we het populaire Vlaams-Franse conversatieboek van Claude Luython dat in 1552 in Antwerpen werd gedrukt en dat zowel bedoeld was om Franstaligen Vlaams bij te brengen als omgekeerd. Het draagt dan ook de titel *Dictionnaire en franchois et flameng ou bas allemand très utile pour apprendre les deux langages*. Zulke gespreksboekjes hadden geen duidelijke methode; ze brachten vooral de noodzakelijke woordenschat aan voor dagelijkse omgang. Zo vindt men bij Luython een uitgebreide woordenschat betreffende eten: wit brood, bruin brood, salade, soep, melk, gebraden vlees, bloedworst, pens, geit, gebraden kapoen. De bijeengebrachte culinaire woordenschat verraadt al het milieu waarvoor het werk bedoeld was. Die traditie van tweetalige conversatiegidsen als taalcursus is nog heel lang blijven bestaan. Zo vinden we nagenoeg een eeuw later een taalboek van Gerard de Vivre *Dialogues Flameng-Françoys traictants du fait de la Marchandise. T’samen-sprekinghen in Duytsch en fransoys tracterende van den handel der koopmanschappen* (1642) dat duidelijk bedoeld is voor een zakenpubliek. Er staat bijvoorbeeld een onderhandeling tussen een Wijnkoper (A) en een Voeyeraar (leverancier) (B) in, waaruit een fragmentje er als volgt uitziet:

A: Hebdy de Fransche wijnen verkocht die hy u ghesonden hadde?

B: Neen ick noch niet, maer ic sta in eenen koop.

A: Avez vous vendu les vins de France, qu’il vous avoir envoyez ?

B: Non pas encore, mais je suis après pour faire marché

Dit soort conversatieboekjes is natuurlijk van alle tijden en geldt misschien niet echt als een leergang.

2. DE EERSTE LEERGANGEN

De eerste echt onderbouwde leergang Nederlands voor anderstaligen die in Vlaanderen een verkoopsucces kende, was van T. G. G. Valette de *Nouvelle Grammaire Néerlandaise*, verschenen in 1894 te Heidelberg in de beroemde reeks van Jules Groos, gebaseerd op de methode Gaspey-Otto-Sauer, die in de *Préface* uitvoerig geprezen wordt. Dat was een bijzonder succesvolle reeks voor het leren van moderne vreemde talen. Helemaal volgens het model van de leerboeken voor de klassieke talen Grieks en Latijn, ging het hier om een *grammatica-vertaalmethode*. Na een inleidend leestekstje per les volgde steeds een grammaticaal overzicht van een woordsoort (lidwoord, werkwoord, hulpwerkwoord, bijvoeglijk naamwoord, etc.), telkens met reeksen voorbeelden van verbuigingen en vervoegingen. Vervolgens kwamen er vragen over de tekst en natuurlijk de obligate vertaal oefeningen.

Of er met een dergelijke methode een taal geleerd werd voor vlot dagelijks gebruik blijft een open vraag. Het is immers zeer twijfelachtig of de geleerde grammaticaregels en vervoegingsreeksen en de vertaal oefeningen tot een vlotte communicatie leidden. Wellicht kwam de leerder eerder terecht in de situatie van de Engelse jongen uit Jerome K. Jerome's *Three Men on the Bummel* (1900) die er ondanks jaren Frans op school niet in slaagde een rijtuig te bestellen in Frankrijk omdat hij weliswaar – aldus Jerome – “could repeat a goodly number of irregular verbs by heart; only as a matter of fact, few foreigners care to listen to their own irregular verbs”. Behalve de eenzijdige focus op grammatica was er in die grammatica-vertaalmethode opvallend weinig aandacht voor bruikbare woordselectie. Zo begint de vierde les van Valettes handboek met de volgende tekst over ‘De gierigaard’:

“Ik ongelukkige”, zoo klaagde een vrek aan zijn buurman, “men heeft my den schat ontstolen, dien ik in mijn tuin begraven had en een ellendigen steen in de plaats gelegd.”

Alsof *gierigaard*, *ongelukkige*, *vrek*, *schat*, *begraven*, *ontstelen* en *ellendig* tot het essentiële basisvocabulary van het Nederlands behoren.

3. DE EERSTE PRAKTISCHE LEERGANGEN

Het bezwaar dat er te weinig aandacht was voor een basisvocabulary werd al snel gerediceerd door taalleergangen die heel expliciet zorg besteedden aan

nuttige woordenschatselectie. De leergang die hier een voortrekkersrol in gespeeld heeft, is het lang gebruikte *Nederlands Leerboek voor het middelbaar en normaalonderwijs in Brussel en het Walenland. Op Nieuwe Wegen* (1946) van Gaston Vannes en Albert de la Court, dat gebaseerd was op een in 1937 door De la Court uitgevoerde frequentietelling ten behoeve van docenten Nederlands in Indonesië (Nieuwborg, “Didactiek” 29). In *Op Nieuwe Wegen* werden zo’n 3.300 woorden aangeboden. Voorop stond de regel dat de frequentste woorden het eerst moesten worden aangeboden en dat moest primair gebeuren in een audio-orale vorm. Concreet betekende dit dat de woorden eerst mondeling door de leraar werden aangeboden en door de leerling ook mondeling herhaald moesten worden. Pas daarna werden ze schriftelijk aangeboden voor reproductie in het schrift. In deze methode werd de grammatica summier in de moedertaal aangeboden (Nieuwborg, “Didactiek”). Die audio-linguale methode was duidelijk geïnspireerd door het vigerende behaviorisme van B. F. Skinner (1957) dat zeer lang de methodologie van de leerboeken gestuurd heeft en dat taalleren beschouwde als een conditioneringsproces waarin een stimulus-respons-schema voortdurend moest worden herhaald tot ze als een stel gewoonten geautomatiseerd waren (zie Beheydt, “Aspecten van woordenschat” 46-49).

De audio-orale leergangen werden door twee ontwikkelingen uit de markt gedreven. Een eerste ontwikkeling was van linguïstische aard. In de jaren vijftig van de vorige eeuw vierde het structuralisme hoogtij. Structuralisten hadden systematisch zinspatronen geordend en, net zoals vóór hen de lexicologen, frequentietellingen uitgevoerd op zinspatronen. Op basis daarvan konden leergangschrijvers een goed geordend en systematisch uitbreidend aanbod van zinspatronen presenteren, die – in het kielzog van het behaviorisme – eindeloos geoefend konden worden in substitutietabellen met zinnen die voor een gestructureerde progressie op zinspatroonniveau en morfologische variatie-oefeningen zorgden. Substitutie-oefeningen gaven leeders de kans om zelf nieuwe zinnen te vormen volgens modelpatronen. De eerste leergang die deze syntactisch-structurele aanpak presenteerde was *Vlot Nederlands voor Franstaligen* (1963) van Elie Nieuwborg, maar deze leergang, hoewel door een Vlaams auteur geschreven, is eigenlijk alleen in het Belgisch Franstalig onderwijs echt doorgebroken. Voor Nederlands als tweede taal in Vlaanderen is hij nauwelijks gebruikt, allicht omdat hij voor leerlingen van het middelbaar onderwijs bedoeld was.

Aansluitend bij die syntactisch-structurele aanpak, maar inspelend op een tweede ontwikkeling, dit keer van technologische aard, verscheen dan een *structureel-globale audio-visuele (SGAV)* methode (De Vriendt en Renard) die, nog steeds geïnspireerd door het behaviorisme, ruim gebruik maakte van de techni-

sche innovatie van de taperecorder waarmee leerders taaluitingen horen van een native speaker via een geluidsband. De leerders komen dus direct terecht in een taalbad van volledige zinnen, globaal aangeboden in normale taalgebruikssituaties. Die taalgebruikssituaties worden twee of drie keer herhaald met begeleidende visuele uitbeelding van de inhoud. De inhoud bestaat dan telkens uit frequent voorkomende situaties: kennismaking, weg vragen, doktersbezoek, boodschappen, etc. De daarbij horende woordenschat wordt op die manier mondeling verstrekt en vervolgens door de leerlingen zin per zin mondeling herhaald.

Die methode die in het Franstalig onderwijs geïntroduceerd werd in de vorm van de leergang *Méthode audio-visuelle de néerlandais* (1967) van Marie-Jeanne de Vriendt-Deman, Sera de Vriendt en Jan Eggermont werd later veelvuldig gebruikt in een aangepaste versie *Steek van wal* (1981) van Henny Bijleveld, Marie-Jeanne de Vriendt en Sera de Vriendt. De technische innovatie van de taperecorder zorgde ervoor dat de leerder het ‘perfecte’ taalaanbod telkens weer op precies dezelfde wijze hoorde en kon herhalen tot hij het helemaal goed had en de zinspatronen er als routines ingedrild zaten. De innovatie van het talenpracticum zorgde er bovendien voor dat de leerders zelfstandig met cassettes konden werken. Ze konden hun eigen imitatie met het origineel vergelijken en blijven verbeteren tot de structuren en de woordenschat verworven waren en dat zonder storende interferentie van de moedertaal of vertaling. Toch heeft ook deze methode geen opgeld gedaan in NT2-onderwijs in Vlaanderen, anders trouwens dan de vergelijkbare methode *Levend Nederlands* (1975) in Nederland, die sterk verwant was met deze SGAV-aanpak, zoals al blijkt uit een oppervlakkige vergelijking.

4. COMMUNICATIEVE COMPETENTIE

De hele evolutie van de vreemdetalendidactiek in de leergangen werd in het begin van de jaren zeventig op haar kop gezet toen Hymes het doel van het vreemde talen leren herdefinieerde als ‘communicative competence’. Als vreemden tweedetaalverwerving tot dan toe nog gedefinieerd kon worden zoals Charles C. Fries die had beschreven, namelijk: “A person has ‘learned’ a foreign language when he has, within a limited vocabulary, mastered the sound system and has, second, made structural devices matters of automatic habit” (3), dan stelde Hymes dat iemand een taal geleerd heeft als hij of zij beheerst wat nodig is om communicatief competent op te treden in een taalgemeenschap. Even belangrijk als de kennis van de taal in termen van woordenschat en grammatica, de taal als code dus, is

hoe je de taal hanteert in reële communicatiesituaties. Niet zozeer wat je van de taal *weet* is belangrijk, maar wat je met de taal *kunt doen*.

Die verschuiving heeft serieuze gevolgen gehad voor de didactiek van het vreemde- en tweedetalenonderwijs en mutatis mutandis ook voor de vorm van de leergangen. In Vlaanderen werd die verschuiving voor het eerst voorzichtig doorgevoerd in de cursus Nederlands als vreemde taal van Jos Wilmots. Al op het zevende colloquium van docenten neerlandistiek in 1979 vermeldt Wilmots de accentverschuiving “van de grammatica naar het communicatieve aspect in de vreemdetaalverwerving” en hij adstrueert dit met een citaat van Pit Corder die ervan uitgaat dat, als de leerder in de progressieve uitwerking van zijn interlanguage steeds complexere communicatieve taken uitvoert, het met de grammatica wel vanzelf goed zal komen (Wilmots, “Doelstellingen” 66). Zelf blijft Wilmots nog voorzichtig met de accentverschuiving als hij zijn eigen NVT-cursus *Voor als je Nederlands gaat leren* in 1986 publiceert. Weliswaar wil hij, zoals hij expliciet aangeeft in het spoor van de Britse taalkundige David A. Wilkins’ *Second language learning and teaching* (1974) de communicatieve spreekintenties van de leerder een plaats geven, maar toch blijft hij tegelijk de consequente uitwerking van de grammaticale progressie behouden in zijn leergang. Dat de grammatica vanzelf wel in orde zou komen, gelooft hij niet en dus zorgt hij voor een zorgvuldige parallelontwikkeling van communicatieve taalfuncties en grammatica. Hij schrijft als inleiding bij zijn leergang:

Auf der einen Seite werden die Errungenschaften des modernen, kommunikativen Sprachunterrichts, die unter Einfluss von Wilkins in den siebziger Jahren zustande kamen, unter besonderer Berücksichtigung der Sprechintentionen, mit einbezogen; auf der anderen Seite behalte ich die konsequente grammatische Progression bei [...]. (Wilmots, *Voor als je* 3)

Wat de grammatica betreft, neemt *Voor als je Nederlands gaat leren* nog niet helemaal afstand van de behavioristische driloefeningen en de grammatica wordt met overvloedige voorbeelden geïllustreerd. Wel zijn er nu ook cognitieve oefeningen die de automatische stimulus-responsroutines overstijgen. De invoering van communicatieve oefeningen leidt tot de presentatie van de woordenschat in de traditionele thema’s: zich voorstellen, telefoneren, op bezoek gaan, met de trein reizen, etc. en dat alles nagenoeg volledig binnen de woordenschat van het *Basiswoordenboek Nederlands*. Nieuw is dat die situaties worden ingebed in een verhaal waarin vier hoofdpersonen in het hele leerboek meespelen. Eigenlijk is dit een soapverhaal avant-la-lettre. Dat is een idee dat later opnieuw zal opduiken, net zoals de geleidelijke inleiding in de dagelijkse cultuur van Nederland en Vlaanderen die via authentieke teksten en praktische taken in de leergang ver-

werkt is. Al is die leergang vernieuwend geweest, de enigszins eenzijdig op een Duitssprekend publiek gerichte aanpak (er stonden bijvoorbeeld nog vertaal oefeningen Duits-Nederlands in) en het ontbreken van aangepast geluidsmateriaal, hebben wellicht verhinderd dat hij echt kon doorbreken bij een diverser anderstalig publiek.

5. VANZELFSPREKEND

De leergang die Nederlands voor anderstaligen in Vlaanderen echt op de kaart heeft gezet, was de zeer succesvolle cursus die ontwikkeld is aan het Instituut voor Levende Talen van de KU Leuven en in een eerste versie op de markt kwam in 1996 onder de titel *Vanzelfsprekend*. De basis cursus is ontwikkeld door Rita Devos, Han Fraeters, Peter Schoenaerts en Helga Van Loo en is in essentie een communicatieve cursus die zich, volgens de didactische principes van de vreemdetalendidactiek zoals die zijn geformuleerd in het artikel van Canale en Swain, richt op de ontwikkeling van de drie grote componenten in de communicatieve vaardigheid: een grammaticale (de taal als code, inclusief woordenschat), een sociolinguïstische (taalgebruik aangepast aan concrete situaties) en een strategische vaardigheid (strategieën die de leerder in staat stellen met beperkte taalbagage toch optimaal te functioneren). Het nieuwe en het uitzonderlijke aan deze leergang was dat die niet koos voor een strenge eenzijdige communicatieve aanpak die zich bijvoorbeeld afzette tegen het expliciete aanleren van grammatica. *Vanzelfsprekend* heeft van meet af aan bewust gekozen voor een eclectische aanpak. In de woorden van een van de auteurs:

Weinigen durven [...] zo ver te gaan een eclecticisme in didactische aanpak openlijk te belijden. Eclecticisme is een term die bij veel onderzoekers over taalverwerving en didactiek NVT en NT2 en bij de meeste methodeontwikkelaars negatief in de oren klinkt. De keuze voor eclecticisme zou wel eens kunnen wijzen op een gebrek aan visie. Toch is 'eclecticisme', gedefinieerd als **'veelzijdig' leeraanbod en gevarieerd oefenaanbod** [eigen vetdruk], precies waar Leuven de jongste decennia voor heeft gekozen. Deze keuze lag ook aan de basis van de leergang *'Vanzelfsprekend'* gepubliceerd in 1996. (Devos, "Een verhoogde staat" 59)

Dat eclecticisme uit zich op alle niveaus en ligt waarschijnlijk aan de basis van het succes van deze leergang die zowel voor klasgebruik als voor individuele zelfstudie gebruikt kan worden, immers het inzicht dat recent meer en meer aandacht krijgt, namelijk dat er heel veel verschil tussen leerders en leerstijlen bestaat, wordt door een eclectische aanpak gevaloriseerd: de ene student leert nu eenmaal

makkelijker via imitatie, de andere door bewustmaking van grammaticale systematiek, stelselmatig lexicaal stampwerk of intensieve luisteroefeningen. Inspelen op deze verschillen maakt een leergang geschikter voor een breder publiek.

Bovendien was sinds het beruchte dubbelartikel van Michael Swan, *A Critical Look at the Communicative Approach* uit 1985 een kritische stroom tegen de puur communicatieve aanpak op gang gekomen die opnieuw aandacht vroeg voor grammatica, waardoor weer allerlei didactische benaderingen opkwamen die vormgevoeligheid en grammaticaal inzicht bevorderden. *Consciousness-raising*, *noticing*, *Focus-on-form* en *language-awareness* waren uiteenlopende benamingen voor benaderingen die formele adequaatheid nastreefden (Beheydt, 'Perspectieven'). Anderzijds werd de lexicale aanpak van Stephen Krashen, die met zijn op eerstetaalverwerving gebaseerde *Natural Approach* trendzettend werd, in de vreemde- en tweedetalendidactiek toonaangevend. Dat merkten we in het NVT-onderwijs bijvoorbeeld in de promotie van de audio-lexicale aanpak als een aantrekkelijk alternatief (Nieuwborg, "De audio-lexicale aanpak"). Krashen stelde:

The view of the profession has been to restrict vocabulary in order to focus on syntax: we were told language is not words, but is grammar. My view is just the opposite: emphasize vocabulary in order to encourage the acquisition of syntax. (109)

Vanzelfsprekend probeerde al deze ontwikkelingen te combineren door weliswaar interessant en toegankelijk taalaanbod te bieden maar tegelijk bewust aandacht te vestigen op de formele aspecten van dat taalaanbod dat toch in de eerste plaats gericht is op communicatie, op betekenisoverdracht. Dat combineren is natuurlijk geen gemakkelijke taak en de leergang koos dan ook bewust voor een duidelijk gestructureerd lesaanbod op basis van het *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Talen* (1996) met lessen die telkens beginnen met een video en vervolgens in het tekstboek afzonderlijk de focus leggen op respectievelijk grammatica (woordvolgorde, gebruik van tijden, etc.), taalhandelingen (met ermee verbonden collocaties: *Hoe gaat het?*, *Het spijt me*,...), woordenschat (woorden die moeilijkheden opleveren, modale partikels,...), taalfuncties (hoe verwoord ik mijn opinie,...).

Het didactisch eclecticisme vergt natuurlijk wel een grote inzet van de docent, maar die wordt vakkundig ondersteund met een uitgebreid docentenboek dat werkelijk een voor alle docenten Nederlands voor anderstaligen een ware steun kan betekenen. Dat boek, *Van theorie naar praktijk* (Devos et al.) is ontegensprekelijk een praktische gids voor de meest diverse werkvormen in de klassenpraktijk. Zo'n ruggeleuning voor de docent draagt natuurlijk bij tot succes van de leergang. Wat echter het meeste bijgedragen heeft tot het succes van *Vanzelfsprekend* is het

gebruik van de technische mogelijkheden van video en audio. Vooral de begeleidende video is door de studenten enthousiast onthaald. Elke les start met het bekijken van een video die begint met een leuke soapaflevering waarin nieuwe taalhandelingen en woordenschat in een natuurlijke context en een doorlopend verhaal worden aangeboden. Dit luister- en kijkverhaal wordt gevolgd door een taalonderdeel waarin grammaticale aandachtspunten visueel worden voorgesteld en vervolgens komt er telkens een korte reportage waarin een aspect van de Vlaamse samenleving wordt belicht. Met dat laatste onderdeel komt deze cursus tegemoet aan het nieuwe ideaal van het vreemde- en tweedetalenonderwijs, namelijk de vaardigheid te bevorderen in interculturele omgang volgens het credo ‘taal door cultuur en cultuur door taal’.

Het ideaal van de ‘communicatieve spreker’ is in de hedendaagse geglobaliseerde cultuur immers verruimd tot dat van de ‘interculturele spreker’, dat is de spreker die zich bewust is van de culturele bepaaldheid van het taalgebruik en de vaardigheid ontwikkeld heeft om de nieuwe cultuur die verbonden is met de nieuwe taal te interpreteren en mede daardoor ook in staat is tot een beter begrip van de andere (Beheydt, “Perspectieven” 124-125). Hoe dit in de cursus concreet gestalte gegeven wordt, is uitvoerig toegelicht in een artikel van één van de auteurs van de cursus, *Intercultural Communicative Competence Methodology in a Multicultural Classroom* (Devos).

Behalve van video is er in *Vanzelfsprekend* en zijn vervolgleergang *Niet vanzelfsprekend* ook nog ruim gebruik gemaakt van audiomogelijkheden om het leerproces te ondersteunen. Zo is er een ondersteunende reeks audio-cd’s waarmee intensief de luistervaardigheid kan worden getraind. Daarnaast is daar recent ook verbinding met een online leeromgeving bijgekomen die verrijksstof en extra oefenmogelijkheden biedt. Technische mogelijkheden verrijken tegenwoordig nagenoeg alle nieuwe leergangen. En dat gaat vandaag heel ver: zo hebben nieuwe leergangen ook allemaal uitbreidingen op het internet, extra-oefenmogelijkheden op fora, aanbod van gegradeerde luister- en schrijf oefeningen, aandacht voor taalvariatie, gerichte cultuurexploratie, etc. De online leeromgeving maakt nu standaard deel uit van de nieuwe leergangen en e-learning wordt van bij de aanvang geïntegreerd in de opzet van de nieuwe cursussen.

6. RECENTERE ONTWIKKELINGEN

De populariteit van de online leeromgeving blijkt ook uit de leergang *Zo gezegd* die al in 2015 als concurrent van *Vanzelfsprekend* op de markt kwam. Was *Vanzelfsprekend* de voortrekker in de vernieuwing, dan heeft *Zo gezegd* de ver-

nieuwing mee doorgetrokken. *Zo gezegd 1.1* van Christine Boeken en Els Lepage presenteerde zich aanvankelijk ook als een cursus voor hogeschoolden, maar stelde minder hoge eisen aan leerders en docenten. Zo was er bijvoorbeeld minder expliciete grammatica, verliep de progressie iets gematigder en was de leergang meer op de individuele leerder georiënteerd, zodat ook laaggeschoolde beginners met de leergang konden werken, vooral ook dankzij de visueel bijzonder grote gebruiksvriendelijkheid. Die cursus was dan ook meteen een succes bij minder hoog geschoolde leerders en docenten.

Door de zeer eclectische aanpak vergde *Vanzelfsprekend* een bijzondere all-round vorming bij docenten en voor sommige studenten was het progressieritme ervan toch wel vrij pittig. *Zo gezegd* sloot bovendien direct aan bij de nieuwe opleidingsprofielen in Vlaanderen die gemodelleerd waren op het ondertussen in het Nederlands verschenen *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen* (2008) van de Nederlandse Taalunie. *Zo gezegd* werd al snel met wisselende teams verder uitgebouwd voor de verschillende niveaus van het ERK en er kwam in 2018 zelfs een aparte *Zo geschreven* (Paul Pelckmans) specifiek voor geschreven taal bij. De reeks werd in haar geheel een flexibele en makkelijk toegankelijke leergang die gepast kon inspelen op specifieke leerbehoeften van individuele leerders en door de toevoeging van zelfevaluatiemogelijkheden kon de leerder bovendien zelf zijn leertraject evalueren. Doordat de rollen die de leerder wil opnemen apart ondersteund worden en er bovendien een keuzetraject voor schriftelijke en mondelinge taaltraining mogelijk is, is *Zo gezegd* een hoogst wendbare leergang. Didactisch wordt die flexibiliteit nog eens vergroot door de overwegende keuze voor taakgericht onderwijs. Taakgericht onderwijs biedt namelijk het niet te versmaden voordeel dat er gemakkelijk mee kan worden gewerkt in zeer heterogene klassen met leerders met zeer uiteenlopende interesses en cultuurachtergronden, maar ook met zeer verschillende leerstijlen en moedertalen (cf. Beheydt, “Perspectieven” 125-127). Met functionele taaltaken probeert *Zo gezegd* en *Zo geschreven* elke cursist op zijn eigen niveau, volgens zijn eigen mogelijkheden en behoeften te motiveren.

Natuurlijk gaat die leergang ook mee in de technologische renovatie. Er waren al van bij de aanvang de cd's met audio-oefenmateriaal en de DVD met televisieprogramma's en taakgerichte interviews, maar er is nu ook brede online ondersteuning en aanvullend les- en oefenmateriaal. Daarmee sluit ook deze leergang zich aan bij de vigerende didactische en technologische ontwikkeling.

Waar deze ontwikkeling uiteindelijk naartoe zal leiden is vooralsnog niet duidelijk. Maar het ziet ernaar uit dat we nieuwe leergangen kunnen verwachten met nog meer nadruk op intercultureel taalonderwijs, taakgericht onderwijs, e-lear-

ning, blended learning en tweetalig onderwijs (zie o.m. Beheydt, “Perspectieven”). En wellicht komt er straks ook een leergang helemaal gericht op de zogenaamde ‘flipped classrooms’, dat wil zeggen dat de les in online vorm beschikbaar wordt en dat er voor klasgebruik aansluitend oefenmateriaal wordt voorzien, zodat de ‘omgekeerde klas’ kan worden georganiseerd waarbij de leerling thuis online de les krijgt en achteraf naar de klas komt om in groepswerk, met de leraar als coach, de aansluitende oefeningen te maken.

Voor Vlaanderen is er alvast een eerste stap in die richting gezet met de recente open online cursus *Nederlands voor gevorderde anderstaligen* (2022) die met steun van de Nederlandse Taalunie ontwikkeld is door NVT-docenten aan de Universiteit van Nederland en Vlaanderen en die zowel taalgebruik uit Nederland als uit Vlaanderen hanteert. De cursus op instapniveau B2 van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader presenteert zich als een vernieuwende online leeromgeving voor zowel zelfstandige zelfstudie als voor blended learning. Al is deze leergang niet specifiek voor de Vlaamse markt ontwikkeld, het feit dat er voldoende aandacht is voor taalvariatie en voor het taalgebruik in Vlaanderen kan er toch wel toe leiden dat hij ook in Vlaanderen populair wordt.

CONCLUSIE

Wat alvast uit dit overzicht duidelijk geworden is, is dat er heel wat theoretisch en didactisch werk is verricht dat tot uitgesproken methodologische keuzes in de leergangen heeft geleid, maar dat de ideale, optimale leergang voor een breed divers publiek nog niet voorhanden is. Daar moeten we ook niet echt op rekenen want de verschillen in leerstijlen, verwachtingen en taalverwervingsvaardigheid van de leeders en de verschillen in persoonlijke voorkeur voor bepaalde onderwijspraktijken van docenten, maken dat didactische eenkennigheid nooit tot een voor iedereen geschikte leergang kan leiden. Wel is onderhand duidelijk dat leergangen die een actieve participatie in de vier vaardigheden stimuleren en verder zowel de taal als code als de taal als handelingsvaardigheid in interculturele communicatie oefenen de meeste kans op resultaat bieden. Ook is ontegensprekelijk gebleken dat technische innovaties, zoals het gebruik van cassettes, taalpractica, cd's, video, internetmateriaal, e-learning tot revoluties geleid hebben in het leergaanbod voor NT2 in Vlaanderen en dat zullen blijven doen.

BIBLIOGRAFIE

- Beheydt, Ludo. "Aspecten van woordenschat en grammatica in T1- en T2-verwerving." *Neerlandica Extra Muros*, vol. 45, nr. 2, 1985, pp. 45-59.
- Beheydt, Ludo. "Perspectieven voor het vreemdetalenonderwijs in een interculturele maatschappij." *In het teken van identiteit. Taal en cultuur van de Nederlanden*, onder redactie van L. De-gand et al., Presses universitaires de Louvain, 2014, pp. 119-138.
- Bijleveld, Henny, Marie-Jeanne de Vriendt en Sera de Vriendt. *Steek van wal I*. Didier Hatier, 1981.
- Boeken, Christine, en Els Lepage. *Zo gezegd I*. Pelckmans, 2015.
- Canale, Michael, en Merrill Swain. "Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing." *Applied Linguistics*, vol. 1, 1980, pp. 1-47.
- Devos, Rita, Han Fraeters, Peter Schoenaerts en Helga Van Loo. *Vanzelfsprekend. Nederlands voor anderstaligen*. Acco, 1996.
- Devos, Rita. "Een verhoogde staat van bewustwording in de lessen Nederlands Tweede Taal en Nederlands Vreemde Taal." *Leven in talen. Bijdragen tot de vreemde-talendidactiek*. Interfacultair Instituut voor Levende Talen, 2003, pp. 57-65.
- Devos, Rita, Helga Van Loo en Evelien Versyck. *Van theorie naar praktijk. Nederlands voor anderstaligen. Docentenboek bij basiscursussen*. Acco, 2009.
- Fries, Charles C. *Teaching and Learning English as a Foreign Language*. U of Michigan P, 1945.
- Hymes, Dell H. "On Communicative Competence." *Sociolinguistics*, onder redactie van J. B. Pride en Janet Holmes, Penguin Books, 1972, pp. 269-285.
- INTT Universiteit van Amsterdam en VU-NT2 Vrije Universiteit Amsterdam. *Code+*. ThiemeMeulenhoff, 2018.
- Kalsbeek, Alice van, en Folkert Kuiken. *Code Nederlands I*. Meulenhoff Educatief, 1999.
- Kleijn, Piet de, en Elie Nieuwborg. *Basiswoordenboek Nederlands*. Wolters-Noordhoff, 1985.
- Krashen, Stephen. *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Oxford UP, 1981.
- Levend Nederlands. Een audio-visuele cursus Nederlands voor buitenlanders*. Cambridge UP, 1975.
- Nederlandse Taalunie. *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen. Leren, Onderwijzen, Beoordelen*. NTU, 2008.
- Nieuwborg, Elie. *Vlot Nederlands voor Franstaligen*. Plantyn, 1963.
- Nieuwborg, Elie. "De audio-lexicale aanpak: een aantrekkelijk alternatief." *Neerlandica Extra Muros*, vol. 43, nr. 2, 1984, pp. 50-57.
- Nieuwborg, Elie. "Didactiek Nederlands als vreemde taal. Veertig jaar ervaring met het onderwijs Nederlands aan anderstaligen." *Neerlandica Extra Muros*, vol. 33, nr. 3, 1995, pp. 28-33.
- Pelckmans, Paul. *Zo geschreven*. Pelckmans, 2018.
- Pye, Michael. *Antwerpen. De Gloriejaren*. De Bezige Bij, 2021.
- Skinner, Burrhus Frederic. *Verbal Behavior*. Appleton-Century-Crofts, 1957.
- Swan, Michael. "A Critical Look at the Communicative Approach." Deel 1: *ELT Journal* 39, nr. 1, 1985, pp. 2-12; Deel 2: *ELT Journal* 39, nr. 2, 1985, pp. 76-87.
- Universiteit van Nederland en Vlaanderen. *Nederlands voor gevorderde anderstaligen*, 2022. Online cursus op www.phil.muni.cz/nvt en nvt.mooc@gmail.com.
- Valette, Théodor G. G. *Nouvelle grammaire néerlandaise*. Jules Groos, 1894.
- Vannes, Gaston, en Albert de la Court. *Op Nieuwe Wegen*. De Sikkel, 1941.

- Vriendt-Deman, Marie-Jeanne de, Sera de Vriendt en Jan Eggermont. *Méthode audio-visuelle de néerlandais*. Didier, 1967.
- Vriendt, Sera de, en Raymond Renard. *De structureel globale audiovisuele methode*. Didier, 1976.
- Wilkins, David A. *Second Language Learning and Teaching*. Edward Arnold, 1974.
- Wilmots, Jos. "Doelstellingen en verwachtingspatronen in het onderwijs Nederlands als vreemde taal." *Zevende Colloquium van docenten in de neerlandistiek aan buitenlandse universiteiten*, Internationale Vereniging voor Neerlandistiek, 1980, pp. 61-71.
- Wilmots, Jos. *Voor als je Nederlands gaat leren*. Wetenschappelijk Onderwijs Limburg, 1986.

DE ONTWIKKELING VAN DE LEERGANGEN NEDERLANDS ALS TWEEDE TAAL IN VLAANDEREN

Abstract

Al sinds de 16de eeuw zijn er in Vlaanderen leerboeken Nederlands als vreemde taal en als tweede taal voorhanden. Aanvankelijk ging het om vertalende conversatieboeken voor soldaten en handelaars, maar al in de 19de eeuw kwamen er grammatica-vertaalmethodes naar het model van klassieke talen. Onder invloed van wijzigende inzichten in didactiek en linguïstiek heeft de strategie en de vormgeving van de leergangen zich grondig gewijzigd. Selectieve woordenschatkeuze, syntactisch-structurele systematisering en aandacht voor communicatieve competentie maakten de efficiëntie van de leerboeken groter. Ook leerpsychologische invloeden van het behaviorisme en de cognitieve leertechnieken vergrootten de leerefficiëntie. Dat leidde tot eclecticistische methodes met een gedifferentieerd leeraanbod en oefenaanbod. De technische innovaties in audio- en videomateriaal hebben vervolgens geleid tot audiovisuele leergangen waarin soaps, audio-lexicale oefeningen en luisteroefeningen een aandeel krijgen. Recent zijn taakgerichte leergangen voor specifieke individuele behoeften met nadruk op intercultureel onderwijs en e-learning populair geworden. Onder tussen zijn daar ook online cursussen met aansluitend oefenmateriaal bijgekomen.

Trefwoorden: Nederlands als tweede taal; taalleergangen; NT2-didactiek; vreemdetalendidactiek; leerboeken; Vlaanderen

ROZWÓJ KURSÓW JĘZYKA NIDERLANDZKIEGO JAKO JĘZYKA OBCEGO WE FLANDRII

Streszczenie

Podręczniki do nauki niderlandzkiego jako języka obcego i drugiego są dostępne we Flandrii od XVI wieku. Pierwotnie były to oparte na tłumaczeniu przewodniki konwersacyjne dla żołnierzy i kupców, ale już w XIX wieku pojawiły się metody gramatyczno-tłumaczeniowe na wzór języków klasycznych. Pod wpływem zmieniających się spostrzeżeń w lingwistyce i dydaktyce metodyka na kursach językowych uległa radykalnej zmianie. Selektywny dobór słownictwa, systematyzacja składniowo-strukturalna i nacisk na kompetencję komunikacyjną zwiększały skuteczność podręczników. Wpływy behawioryzmu i kognitywnych technik uczenia się również wpłynęły na poprawę jakości nauczania. Na rynku pojawiły się metody eklektyczne oferujące zróżnicowane strategie nauki i ćwiczeń. Postęp techniczny w dziedzinie mediów audiowizualnych doprowadził następnie do powstania kursów zawierających seriale (*soap operas*), ćwiczenia audio-leksykalne, materiały

wideo i rozumienie ze słuchu. Ostatnio popularne stały się metody zadaniowe realizujące konkretne cele indywidualne, kładące nacisk na uczenie się międzykulturowe oraz e-learning. W międzyczasie zaczęły zdobywać popularność również kursy online ze zindywidualizowanym wsparciem osoby uczącej się.

Słowa kluczowe: język niderlandzki jako język obcy; język niderlandzki jako drugi język; przewodniki do nauki języka; dydaktyka języków obcych; podręczniki; Flandria

THE DEVELOPMENT OF COURSES IN DUTCH AS A FOREIGN LANGUAGE IN FLANDERS

S u m m a r y

Textbooks for Dutch as a foreign and second language have been available in Flanders since the 16th century. Originally, they were translation-based conversation guides for soldiers and merchants, but by the 19th century grammar-translation methods, based on the model for classical languages, had appeared. Under the influence of changing insights into linguistics and didactics, the methodology in language courses changed radically. Selective vocabulary choice, syntactic-structural systematisation and a focus on communicative competence increased the efficiency of handbooks. The influence of behaviourism and cognitive learning techniques also improved the learning experience. Eclectic methods offering differentiated learning and exercise strategies came on the market. Technical advances in audio and video media subsequently led to audio-visual courses containing soap operas, audio-lexical exercises, video and listening comprehension. More recently, task-based methods for specific individual purposes, emphasising intercultural learning and e-learning, have become popular. Meanwhile, online courses with adapted exercise support have also started to play a role.

Keywords: Dutch as a foreign language; Dutch as a second language; language learning guides; foreign language didactics; textbooks; Flanders